

БОХУМИЛ ХРАБАЛ

СЛУЖИХ НА АНГЛИЙСКИЯ КРАЛ (Откъс)

ЧАША ГРЕНАДИН

Слушайте внимателно сега какво ще ви кажа:

Пристигам аз в хотел „Прага“, шефът ме сграбчва за лявото ухо и като ме мъкне така, вика: „Ти си пиколо тук, така че запомни: Нищо не си видял, нищо не си чул!“ Отвърнах му, че нищо нито съм видял, нито съм чул. А той издърпва дясното ми ухо и пак вика: „И запомни още, че всичко трябва да виждаш и всичко трябва да чуваш! Повтори какво казах!“ И аз изумен повторих, че всичко ще виждам и всичко ще чувам. Така започнах. Всяка сутрин в шест бяхме на линия, нещо като малък парад, пристигаше господин хотелиерът – от едната страна на килима стояха оберкелнерите и сервитьорите, най-накрая аз като пиколо и най-малък, от другата страна заставаха готвачите и камериерките, и помощник-готвачките и домакинката, господин хотелиерът минаваше покрай нас и проверяваше дали са ни чисти нагръдниците и яките на фрака, не дай си Боже леке на фрака или пък да ти липсва някое копче, дали са ти чисти обувките, чак се навеждаше да помирише дали си си мил краката, след което казваше: „Добър ден господо, добър ден, дами...“ Оттам нататък се забраняваше да се разговаря с когото и да било и сервитьорите ме учеха как се увиват в

БОХУМИЛ ХРАБАЛ (1914–1997) формира писателския си стил под въздействие на авангардните течения от междувоенния период, особено поетизма и сюрреализма, на Групата 42, ъндърграунда и на онези писателски среди, на които през 50-те години им е отнето правото да публикуват. В противовес на историко-епическата монументалност на соцреализма, както и на мрачния екзистенциализъм Храбал създава атмосфера на непосредствена радост от живота, на витален стоицизъм, на непреднамерена естественост и красота в малките обикновени неща, които изграждат човешкия живот. В духа на Хашековия тип разказване дискредитира каноничните ценности и издига в по-висока стойностна позиция човешките комплекси, авантюризма, наивността, тъй като именно тези качества,

салфетка ножът и вилицата, чистех пепелниците, всеки ден трябваше да мия и металното панерче за топлите кренвирши, щото аз разнасях по гарата топли кренвирши, беше ме научил предишният пиколо, който вече не беше пиколо, бяха го пуснали вече в залата, господи, как ли не моли и не увърта, белким кандисам и го пусна той да предлага кренвирши! Чак ми се виждаше странно, но сетне загрех. Не ми и трябваше друго, само да разнасям кренвирши покрай влака, колко ли пъти на ден двама кренвирша за крона и осемдесет и с питката, а пътниците вадеха кой по двайсет, кой по петдесет крони, и аз все нямах дребни, макар и да имах, и си продавах нататък, докато пътникът се качеше във влака, напираше към прозореца и протягаше ръка, а аз му тиках най-напред топлия кренвирш и почвах да ровя за дребни по джобовете, пътникът се развикваше, майната им на дребните, да му върна най-вече банкнотите, а аз и тях търсех из джобовете, без да си давам зор, ръководител-движението вече надува свирката, аз бавно измъквам банкнотата, а влакът вече потегля, затичвам се с него и като набере скорост онзи ми ти влак, аз вдигам високо ръка и банкнотите почти докосват пръстите на протегналия ръка пътник, някои така се надвесваха от прозореца, че други от купето трябваше да ги държат за краката, един даже си перна крака във водния кран, друг пък в един от стълбовете, после пръстите бързо се отдалечаваха, а аз оставах запъхтян с протегнатата ръка и тези пари вече бяха мои, рядко някой пътник ще вземе да се върне, та да ги дири, и аз най-сетне си имах свои парички, на месец си докарвах по няколко стотачки, накрая стигнах и до хилядарка, ама сутрин от шест, вечер

традиционно смятани за недостатъци, подтикват човека към достойна личностна самоизява.

Класика в чешката проза са неговите сборници с разкази Хорски разговори (Novový lidí, 1956), Чучулиги на конец (Skřivánci na niti, 1959), Перлички на дъното (Perličky na dně (1963), Бъбривци (Pábitelé, 1964), Моритати и легенди (Moritáty a legendy, 1968) и др.

Безспорно е участието на Храбал в процеса на изграждане на модерния чешки роман. Филмовата версия на Строго охранявани влакове (Ostře sledované vlaky, 1965) е създадена през 1966 г. от режисьора Иржи Менцел и е отличена с „Оскар“. Менцел филмира редица творби на Храбал, между които великолепната новела Подстригване (Postřížiny, 1970), а през 2006 г. – и романа Служих на английския крал (Obsluhoval jsem anglického krále, 1974).

Прекомерно шумна самота (Příliš hlučná samota, 1977) съществува в няколко версии – една в стихове и две в проза. В последната е въведен като стиллов похват потокът на речта. Това е автобиографичен роман, оценен от американската критика като едно от най-значимите произведения на XX век (Сюзън Зонтаг). Главният герой Ханта работи на една хидравлична преса, която унищожавя забранените от цензурата книги, и изживява всичко това като апокалиптична драма на човечеството, застрашено от духовна смърт.

Храбал е автор още на романите Градът, в който времето е спряло (Městečko, kde se zastavil čas, 1974), Нежният варварин (Nežný barbar, 1974), Сватби в дома (Svatby v domě, 1987), Vita nuova (1987), Прощеци (Proluky, 1986) и др.

Романът Служих на английския крал, откъс от който предлагаме, предстои да излезе в превод на Васил Самоковлиев като самостоятелна книга.

Ж. Чолакова

шефът проверяваше дали сме си измили краката преди лягане и в дванайсет вече трябваше да съм в кревата, бях почнал да не чувам, макар да чувах всичко, бях започнал да не виждам, а виждах всичко, каквото ставаше наоколо, виждах ред и дисциплина, как шефът е щастлив, че между нас цари враждебност, туй касиерка да отиде на кино със сервитьор, моментално хвърча, знаех вече кои гости влизат в кухнята, коя е масата на постоянните посетители, всеки ден трябваше да мия чашите им, всеки си имаше номер и свой знак, чаша с елен, чаша с виолетки, чаша с изглед от някакво градче, чаши ръбести и чаши тумбести, кана от бяла керамика с марка НВ чак от Мюнхен, та значи, всяка вечер идваше тук така нареченото отбрано общество, господин нотариусът, началникът на полицейското управление и съда, ветеринарният лекар и шефът на музикалната школа, и фабрикантът Ина, на всички помагах, като си събличаха и обличаха балтона, а като им носех бирата, всяка чаша трябваше да попадне в ръцете на този, комуто принадлежеше, и все се чудех как тия богаташи могат цяла нощ да си приказват например за туй, че някъде извън града някога имало някакво си дървено мостче и че край туй мостче преди трийсет години имало топола, и се почваше: един вика, че там никога не е имало никакво мостче, че там била винаги само тази топола, друг пък – че там никога не е имало никаква топола и че онуй там не било никакво мостче, ами само дъска с парапет... и тъй с часове си пиеха бирата и дъвчеха тая тема, и се надвикваха, и се ругаеха, но всичко това бе само прилично, защото, след като се надвикваха до насита един на друг през масата, че там имало мостче, а не топола, а тия отсреща – че не било мостче, ами топола, сядаха си сетне по местата и всичко си бе наред, викаха си един другиму, колкото да им е по-сладка бирата, друг път пък се препираха коя е най-добрата бира в Чехия и пак: един вика противинската, друг – воднянската, трети – пилзенската, четвърти – нимбургската, пети – крушевицката, и пак крещят един през друг, а инак си се обичаха и се навикваха колкото да се върши нещо, та да убият някак времето и вечерта... По едно време околийският началник, докато слагах отпреде му бирата, се наведе и прошепна, че господин ветеринарят бил видян при госпожичките от „При Райски“, че там бил посетил госпожица Ярушка в стаята ѝ, а господин директорът на прогимназията добави шепнешком, че наистина е бил там, но не в четвъртък, ами още в сряда, ветеринарят де, и то с Власта, и така пак цяла вечер приказката се върти все около госпожичките от „При Райски“, и кой там бил, пък кой там не бил, а на мен, дето ги слушах тъй да бръщолевят, ми бе все тая дали там някъде било имало топола и мостче или пък мостче и никаква топола, или само топола, или пък дали браницката бира е по-добра или противинската, не исках ни да чуя, ни да видя, ала отвореше ли се дума за госпожичките от „При Райски“, целият ставах на уши. Броях и преброявах парите си, а топлите кренвирши продавах така, че да си изкарам толкоз, че да мога вече да си мисля за „При Райски“, даже го докарвах и на плач на гарата, и тъй като бях такъв един мъничък, съвършеният пиколо, ме викаха с ръка и ми оставяха парите си, защото си мислеха, че съм сираче. И така в мен назряваше план как някоя вечер след единайсет, след като съм си измил вече краката, ще

се измъкна от стаичката през прозореца и ще отида в „При Райски“. Началото на него ден в „При златния град Прага“ бе твърде бурно. Предиобед довтаса тайфа цигани, бяха добре облечени, явно имаха и пари, калайджии, та седнаха и почнаха да поръчват от най-доброто, което предлагаме, и всеки път, с всяка нова поръчка, даваха да се разбере, че пари не им липсват, директорът на музикалната школа седеше до прозореца и тъй като циганите се надвикваха, отиде да седне на маса в средата на ресторанта, като продължи да си чете книгата, трябва да е била твърде интересна тази негова книжка, щото като стана да се премести три маси по-нататък, не престана да чете, и докато сядаше, пак четеше, стола опипа с ръце и продължи да чете, а аз полирах чашите на редовната клиентела, надигах ги срещу светлината, беше все още преди обяд, само супи и гулаш за неколцината гости, а инак всички келнери, дори да нямаха никаква работа, все трябваше нещо да вършат, затова и аз така старателно полирах, обсеркелнерът също прав подреждаше вилиците в шкафа за приборите, а сервитьорът пренареждаше приборите, по едно време под прозореца, както си гледах през чаша „Златна Прага“, видях да тичат разгневени цигани, да нахълтват в нашата „Златна Прага“ и май още в коридора изваждат ножове, и стана нещо страшно, втурнаха се към калайджиите, а тия, като да ги очакваха, скочиха и помъкнаха след себе си масите, тия маси ги тикаха после все пред себе си, за да не ги стигат циганските ножове, и въпреки това двама вече лежаха на пода, в гърба на всеки стърчеше нож, а ония с ножовете замахваха и ръгаха, че и по ръцете, та масите бяха целите вече в кръв, но господин директорът на музикалната школа продължаваше да си чете книжката, усмихваше се, а тая ми ти циганска вихрушка се завихри не край господин директора, а направо връз него, опръскаха с кръв и главата, и книгата му, на два пъти забиваха нож и на масата му, ала господин директорът продължаваше да си чете, аз самият бях под масата и на четири крака пропълзях до кухнята, а циганите надаваха крясъци и ножовете проблясваха, като златни мухи сновяха из въздуха отблясъците им, и без да са платили, се заизмъкнаха заднишком от ресторанта един по един ония ми ти цигани и по всички маси имаше кръв, двама лежаха на пода, а на една маса имаше цели два отрязани пръста и едно ухо, отсечено с един замах, че и парче месо, та като дойде господин докторът и огледа ония намушканите и разните отсечени парчетии, разпозна в къса месо отрязан мускул от ръка под рамото, а единственият останал посетител – господин директорът, сега се хвана с ръце за главата, подпря лакти на масата и продължи да си чете книжката, всички останали маси бяха скупчени на входа, така бяха забарикадирани изхода и възпрепятстваха отстъплението на калайджиите, та на господин шефа не му оставаше нищо друго, освен да сложи бялата жилетка, осеяна с десенирани пчелички, и да излезе пред ресторанта, вдигаше ръце и казваше на пристигащите гости, за съжаление, случи ни се инцидент, ще отворим едва утре. А на мен възложиха окървавените покривки, толкоз отпечатъци от длани и пръсти, трябваше да отнеса всичко това на двора и да запаля големия казан в пералното помещение, домакинката и помощник-готвачката трябваше да изперат всичко и после да го изварят, а аз

трябваше да простра покривките, ама не стигах до въжето и с това се зае помощник-готвачката, подавах ѝ мокрите изстискани покривки, стигах ѝ до гърдите, а тя се смееше и си правеше майтап с мен, притискаше гърдите си към лицето ми, уж случайно, ту с едната гърда, ту с другата, положена върху очите ми, тя затъмняваше света пред мен, всичко бе така уханно, когато сетне се наведеше да вземе покривка от коша, аз можех да надникна по-надолу между полушващите ѝ се гърди, изправяше се и гърдите ѝ се преливаха от висене в стърчане, и домакинката и помощник-готвачката, пустите им жени, се заливаха от смях и ми викаха, синко, на колко си години, навършил ли си четиринайсет? А кога? И после се здрачи и повя ветрец, а прострените покривки на двора изглеждаха като цели преградни стени, такива правим, когато в ресторанта имаме сватба или тесен кръг посетители, и всяко нещо пак си беше на мястото, и всичко пак светеше от чистота, навсякъде карамфили, според сезона, донасяше се цял кош цветя, и аз се оттеглих за сън, а после, когато всичко утихна, само на двора плющяха покривките, сякаш разговаряха помежду си, дворът бе изпълнен с муселиново сладкодумие, отворих прозореца и се измъкнах навън, после между покривките, все покрай прозорците, стигнах до портата, преметнах се през нея и тръгнах по уличката, от фенер на фенер. Изчаквах винаги в тъмнината да ме подминат нощните минавачи, виждах отдалече зеления надпис „При Райски“, стоях така и чаках, от вътрешността на сградата се разнасяше дрънчене на оркестрион, събрах кураж и влязох, там, в коридора, имаше някакво прозорче и аз заставах пред него, а прозорчето бе тъй високо, че трябваше да се повдигна на пръсти, а там седеше госпожа Райска и ми вика: „Какво ще обичате, млади момко?“, а аз отвърнах, че бих искал да се позабавлявам, и тя ми отвори, и аз влязох, там седеше чернокоса госпожица, такава една натъкмена, с прическа, и ме пита какво точно бих искал? А аз казах, че бих искал да вечерям, а тя – тук ли да ви сервираме вечерята, или в локала, а аз пламнах целият и рекох, не, искам да вечерям в шамбър сепаре, а тя ме изгледа, подсвирна многозначително и ме попита, макар добре вече да знаеше отговора: – а с кого? Посочих към нея и рекох: с вас, а тя, без да спира да върти глава, ми подаде ръка и така, ръка в ръка, ме поведе по тъмен коридор с мъждукащи червени лампи, сетне отвори някаква врата и там имаше канапе, маса и два тапицирани с плюш стола, а светлината струеше някъде иззад завесата, после, пречупена през тавана, се спускаше надолу като клонки плачеща върба, седнах аз и като напилах парите си, добих кураж, та изрекох, ще вечеряте ли с мен? а какво ще пиете?, а тя, шампанско, кимна с глава, тя плесна с ръце и се появи келнер с бутилка и се зае да я отваря, после я отнесе в малката стаичка отзад, донесе чаши и наля, и аз пиех шампанско, и мехурчетата се качваха в носа ми, и аз току кихна, а госпожичката обръщаше чаша подир чаша, беше успяла вече да ми се представи, по едно време рече, че била огладняла, и аз, да, да, донесете ни от най-доброто, което имате, и тя вика, обичала стриди и че тук при тях били пресни, и така ядяхме стриди и поръчахме нова бутилка шампанско, после още една, и тя взе да ме милва по косата и ме пита откъде съм, а аз – че съм от малко селце, че въглища съм видял за първи път едва лани, това я разве-

сели, та се разсмях и ми вика да се разсъблека, а мен ми горещооо, та свалих си аз сакото, а тя – че и на нея ѝ било горещо и дали няма да ми пречи, ако си съблече дрехите, и аз ѝ помагах и подреждах дрехите ѝ върху стола, сетне разкопча копчелъка ми и аз вече знаех, че у Райски ще да е не хубаво, не прекрасно и разкошно, ами направо райски, хвана с две ръце главата ми и я притисна между гърдите си, а онези ми ти гърди ухаят, притворих очи и сякаш ми се приспа, така прекрасно ухаеха, пък формите им, и тази нежна кожа, и смъкваше тя главата ми все по-долу и по-долу и вече поемах ароматите на коремчето ѝ, а тя вдишваше и издишваше, и това бе тъй прекрасно забранено, че аз не си пожелавах нищо друго, само ей това, само за ей това и за нищо друго, да си изкарвам от топлите кренвирши всяка седмица по осем стотачки, че и повече, имах си прекрасна и възвишена цел, както ме бе поучавал баща ми – винаги трябва да имам цел в живота и само така ще намеря спасение, защото ще имам за какво да живея. А бяхме я докарали все още нейде по средата, Ярушка ми смъкна внимателно панталона, после долните гащи и заобсипва с целувки слабичките ми, и аз изведнъж се затресох цял от самата представа какво всичко се върши у Райски, така се разтреперах, че се свих на кълбо и викам, ама, Ярушке, какво правите? И тя се поозапти малко, ама като ме гледа такъв, как да устои, дорде се усетя, и вече бях в устата ѝ, а аз все я отблъсквах, но нея вече нищо не можеше да я спре, смучеше здраво и движеше глава нагоре-надолу, а движенията ѝ ставаха все по-бързи и аз престанах да се дърпам и да я отблъсквам, изпънах се в цял ръст, хванах я за ушенцата и почувствах как изтичам, как е нещо съвсем различно от онова, когато си го правя сам, как до последна капка, затворила очи, го поема от мен госпожицата с красивите коси, как изпива от мен всичко онова, което иначе изпръсквах и отхвърлях с погнуса върху въглищата в мазето или в кърпичка в леглото..., после вдигна глава и изрече с глас, пропит от умора: а сега от любов..., но аз бях тъй зашеметен и вече омекнал, та се възпротивих, и викам, ама аз съм гладен, вие не сте ли гладна? А тъй като бях и жаден, грабнах чашата на Ярушка, тя се хвърли отгоре ми, но не успя да ме възпре да не пия от нея, разочарован оставих чашата, защото в нея нямаше шампанско, ами жълта лимонада, от самото начало е пила лимонада, заплатена от мен като шампанско, и аз го разбирах едва сега, засмях се и поръчах нова бутилка шампанско, и когато сервитьорът я донесе, сам я отворих и сам налях, после пак ядохме, а някъде отвътре подрънкваше оркестрионът, като изпихме бутилката и аз вече бях позамаян, отново пропълях на колене и заврях глава в скута на госпожицата, и я зацелувах, заиграх с език по тия нейни прекрасни косъмчета и коси, и тъй като бях лек като перушина, госпожицата ме взе под мишниците, издърпа ме връз себе си, разкрачи се и аз като по масло за първи път проникнах в жена, онова, за което толкова бях мечтал, вече бе зад мен, тя ме притискаше към себе си и ми шепнеше да се стискам, да издържа колкото може повече, но аз се заклатих едва два пъти и на третия вече се празнех в топлата маса, а тя се огъна на мост, лежеше така, че с коси и ходила опираше в канапетото, а аз лежах върху моста на нейното тяло и до последния момент, докато съвсем омекна, останах в плен на разтворените ѝ крака, после се свлякох и

се излегнах до нея. Тя поемаше дълбоко дъх и издишаше, беше се отпу-
снала и по памет ме опипа и взе да ме милва по корема и по цялото тяло...
А после дойде време за обличане, дойде време за раздяла и време за пла-
щане, оберкелнерът взе да смята и смята, после ми подаде сметка за
седемстотин и двайсет крони, а аз на тръгване взех и дадох още две сто-
тачки на Ярушка, а като излязох от Райски, подпрях се на първия зид и
там, в тъмнината, подпрян и унесен, за първи път си дадох сметка какво
се върши в тези прекрасни домове, където има госпожички, ала си рекох,
вече те знаят, още утре ще дойдеш пак тук и пак ще се правиш на голям
мъж, защото им събрах на всички очите, дойдох като пиколо, което раз-
нася топли кренвирши по гарата, а си тръгнах като нещо повече от всеки
един от господата, които посещавах „Златна Прага“ и седяха на масата за
постоянни посетители, предназначена само за най-изискани господа,
единствено за градския хайлайф...

И още на другия ден гледах на света вече с други очи, парите, които ми
бяха отворили вратите не само към Райски, но и към уважението, по-
късно си спомних как на входа госпожа Райска, като видя с каква лекота
изхарчих цели две стотачки, ме сграбчи за ръката и понечи да я целуне,
пък аз си помислих, че иска да разбере точно колко часа показва ръчният
ми часовник, какъвто тогава още няхах, това целуване всъщност не бе
отправено към мен, пиколото от „Златна Прага“, а бе целуване на ония две
стотачки, и въобще на парите, които притежавах, аз, който имах още
хиляда крони скрити под дюшека, аз, който можеше да има не колкото си
иска пари, а само колкото си изкара всеки ден на гарата от продажбата на
топли кренвирши. И така, сутринта ме изпратиха с кошницата за цветя, та
като се връщах, гледам някакъв пенсионер да пълзи на четири крака и да
търси търколила се нанякъде пара, впрочем по пътя си бях дал сметка, че
всъщност като редовни посетители при нас си пият бирата и градинарят, и
майсторът колбасар, и касапинът, и собственикът на мандрата за сирене,
че всъщност при нас се събират и тия, дето ни снабдяват с печиво и месо,
колко пъти главният готвач, като отвореше хладилника, викаше – момен-
тално тичай при касапина и му предай тутакси да си вземе обратно туй
мършаво теле, сега веднага, и телето до вечерта го нямаше, а майстор
касапинът си седеше, като че нищо не се бе случило, та оня пенсионер
май лошо виждаше и с длани шляпаше из прахта, какво търсите, бащице,
викам му аз, какво? А той, двайсет халера, отвръща, изчаках да се зададат
повечко хора, взех шепа дребни и ги хвърлих във въздуха, сграбчих
набързо дръжките на коша, зарових глава в карамфилите и продължих
пътя си, а като стигнах до ъгъла, се обърнах и видях как по земята пълзят
още неколцина минавачи, всички си мислеха, че тези монети са паднали
именно от тях, един навикваше другиго, да му бил върнел парите, и така,
коленичили, те се караха и обвиняваха, ще си издерат очите като два кот-
рака в чизми, а аз се засмях и вече знаех какво въздейства на хората, в
какво хората вярват и на какво са способни за няколко гроша. Та като
занесох цветята и като видях колко народ се е събрал пред нашия ресто-
рант, изтичах до стаята за гости, надвесих се от прозореца и хвърлих
пълна шепа дребни така, че да паднат не до самите хора, а няколко метра

по-встрани. После припнах надолу и са заех да подрязвам карамфилите, по два стръка аспарагус и два карамфила във всяка ваза, а очите ми все навън през прозореца, пълзи оня ми ти народ на четири крака и събира монети, мои пари, пък се и карат, един бил видял същия грош много преди тоя, дето го прибрал... И тази нощ, и после много други нощи все сънувах и бленувах, и през деня, когато нямаше работа и аз трябваше да се правя, че нещо върша, та като полирах чашите и гледах срещу светлината, слагах стъклото пред очите си и гледах през него към отсрещната страна на раздробения на късчета площад и чумния стълб¹, и небето, и облаците по него, и сред бял ден сънувах с отворени очи, и се виждах как летя над градчетата, малки и големи, над градове и села, как имам огромен бездънен джоб и как грабвам пълна шепа монети и ги хвърлям по паважа, и винаги ги хвърлям като сеяч жито за посев, но все зад гърба на минувачите или на спрелите се там някъде, пълни шепи дребни, и виждам как почти никой не устоява и почва да събира тия грошове, как блъскат глави един в друг като кочове и как се карат, но аз съм вече отлетял далеч и се чувствам разкошно, дори в унеса си преглъщах блажено, докато вадох от джоба си пълни шепи и ги хвърлях на следващата, и на другата, и на третата купчинка хора зад гърба им, а парите звънко издрънчаваха и се разтълкулваха на вси страни, а аз притежавах способността като пчела да се промъквам и политам из вагоните на влакове и на трамваи, ненадейно прозвънтява шепа никелови монети по пода и всички тутакси се навеждат, и почват да се блъскат един в друг, за да насъберат дребните, за които всеки си мисли и се прави, че са паднали тъкмо и единствено от него... Та това бленуване ме въодушевяваше и тъй като бях дребен, трябваше да нося висока импрегнирана яка, и тази яка ми се впиваше не само във врата, а и под брадата, и така – за да не ме боли – държах главата си все изправена, научих се така и да гледам, отвисоко, защото не можех без болка да наведа глава, накланях се цял от кръста и тъй, като накланях глава, клепачите ми се притваряха и аз гледах на света някак така, като да го презирах, така, че дори гостите си мислеха, че съм надменен, така се научих и да стоя, и да ходя, ходилата ми бяха постоянно сгорещени като ютия, сам се чудех как не се бях още запалил, как не ми изгоряха обувките, така разпалени бяха ходилата ми, понякога бях толкова отчаян, че си наливах студена вода в обувките, особено на гарата, но туй помагаше за кратко и аз едва устоявах на изкушението да се събуя и хукна бос по фрак направо към потока и там да наквася краката си във водата, и така отново и отново наливах сода в обувките си, понякога и малко сладолед, та така разбрах защо обертелнерът и сервитърите ходеха на работа с най-старите си обувки, най-износените, като тия, дето ще намерите на всяко сметище, защото единствено в такива обувки може да се издържи цял ден да си прав и да ходиш, и въобще, и камериерките, и касиерките, всички си патеха най-вече от краката, а и вечер, като се събуех, краката ми бяха целите в прах чак до коле-

¹ Чумен стълб (чеш. *mogový sloup*) – скулптурна композиция, предназначена да съхрани населеното място от чумата. Най-често централна фигура в композицията е Дева Мария. Чумни стълбове са издигани на площади и други публични места предимно през XVI и XVII в. Днес са важен културен паметник. – Б. р.

нете, като че цял ден бях джапал не по паркет и килими, ами по възглицен прах, това бе другото лице на моя фрак, опакоето на всички сервитьори и пикколи, и оберкелнери по цял свят, бяла колосана риза и ослепително бяла импрегнирана яка, и с времето почерняващи крака като някаква страшна болест, при която хората започват да умират от краката... обаче!, всяка седмица си докарвах за следващата и всеки път нова госпожица, тази другата, втората госпожица в моя живот, беше вече блондинка. Като влязох и ме попитаха какво ще обичам, отвърнах, че искам да вечерям и побързах да добавя, обаче в шамбър сепаре, а като ме попитаха с кого, посочих блондинката, и пак бях влюбен в тази златокоса красавица, беше даже още по-прекрасно и от първия път, въпреки че първият път винаги остава незабравим. И така, продължавах постоянно да изпитвам силата на парите, поръчвах шампанско, но най-напред сам го опитвах, госпожицата трябваше да пие с мен оригинал, не можеха вече да ме минат, на мен да сипват вино, а на госпожицата лимонада. Та както си лежах гол и зяпах в тавана, а блондинката си лежеше до мен и също гледаше в тавана, внезапно скочих, грабнах божурите от вазата, отскубнах прецъфтелите листенца на цветовете им и от няколкото божура обсипах навсякъде край коремчето на госпожицата, беше тъй прекрасно, та чак сам се изумих, а госпожицата се надигна и също се загледа в корема си, ама божурите почнаха да падат и аз я побутнах нежно назад, нека лежи, и откачих от куката огледалото и го сложих така, че госпожицата да може да се любува на корема си, колко е прекрасен, обсипан с прецъфтели листенца от божур, и викам, ще бъде прекрасно, всеки път като дойда и във вазата има цветя, ей така ще ти украсявам коремчето, тя рече, че такова нещо още не ѝ се било случвало, такава почит към нейната красота, и ми вика, че се била влюбила в мен заради тези цветя, а аз казах, колко красиво ще е по Коледа, като накъсам смърчови клонки и украся коремчето ѝ с тях, а тя вика, че още по-прекрасно ще е, ако я украся с бял имел, а най-добре ще бъде, и то трябва да се уреди час по-скоро, над канапетото от тавана да виси огледало, за да се гледаме, както си лежим, и най-вече колко е красива тя, когато е гола с венец около рунтавелката ѝ, с венец, който ще се сменя според сезона и цветовете, характерни за съответния месец, колко красиво ще е, като я украся с маргаритки и момини сълзи или с хризантеми, димитровчета и с пъстри есенни листа. И аз станах и запрегръчах сам себе си, чувствах се така голям, като си тръгвах, ѝ дадох двеста крони, но тя ми ги върна, аз обаче ги сложих на масата и излязох, и имах чувството, че съм висок метър и осемдесет, подадох и на госпожа Райска сто крони през прозорчето, откъдето се бе надвесила и ме гледаше през очилата си..., и аз излязох навън в нощта, небето над тъмните улички бе осеяно със звезди, но аз виждах единствено всички ония омайничета и кокичета, и иглики навсякъде около коремчето на русокосата госпожица, вървах и с всяка крачка все повече се радвах на себе си, как можа да ми хрумне тази идея, да гарнирам като шунка със зеленчуци, да гарнирам така прекрасното женско коремче с хълмче косъмчета по средата, и тъй като знаех нещо за цветовете, крачех и обличах голата златокоска с прецъфтели листенца от лалета и перуники, и си казвах, че има още много какво да се измисли,

щото туй развлечение ще ми е за цяла година, че с пари може да се купи не само красива девойка, но с пари може също да се купи и поезия. На другия ден сутринта, като стояхме в редица на килима и шефът минаваше и проверяваше дали са ни чисти ризите и на мястото ли са си всичките ни копчета, и докато казваше добър ден, дами и господа, аз гледах към помощник-готвачката и домакинката, бях се загледал в белите им престилчици така, че готвачката ми издърпа ухото, тъй проникателно значи съм гледал, и установих, че никоя от тях не би се оставила да ѝ се украси коремът и косъмчетата нито с маргарити, нито с божури, още по-малко пък като някакъв сърнешки бут със смърчови клонки или бял имел..., и така, полирах чаши, гледах срещу светлината на големите прозорци, зад някои от тях минаваха напред-назад отрязани дополовина хора, а аз си продължавах с летните цветя, вземах ги едно по едно от кошницата и обкичвах с цветя и цветове или само с прецъфтели листенца корама на прекрасната блондинка от „При Райски“, тя лежеше по гръб и разтваряше крака, а аз я обкичвах цялата и около бедрата, а ако цветята се смкнеха, лепях ги с пощенско лепило или леко ги зачуквах с пиронче или скобичка, и така полирах безупречно чашите, никой не щеше да го прави, а аз изплаквах стъклото във вода, вдигах чашата пред очите си и гледах дали е чиста, но през чашата си мислех за всичко онова, което щях да върша в „При Райски“, като стигах така и до последното цвете от градини, поля и ливади, изведнъж се натъквах, ами през зимата, какво ще правя през зимата? А после щастлив се засмивах, защото през зимата цветята са още по-красиви, ще купувам циклами и магнолии, ще отида и до Прага, ако трябва, и за орхидеи или пък изобщо ще се преселя в Прага, там работа за сервитьори – колкото щеш, и там през цялата зима ще имам цветя..., и тъй като приближаваше пладне, по това време аз вече разнасях чинии и салфетки, и бира, и червен, и лимонов гренадин, по едно време, навръх пладне, когато ни чакаше най-голямото тичане, вратата се отвори и най-напред влезе, а после се обърна, за да затвори вратата, красивата блондинка от „При Райски“, та седна и си отвори чантичката, извади от нея плик и се заоглежда наоколо, аз клекнах и бързо взех да си завързвам обувката, а сърцето ми тупти чак в коляното, и дойде оберкелнерът и вика, марш веднага на работа, ала аз само кимнах, а коляното ми като да го няма, сякаш си бе сменило мястото със сърцето, така ми туптеше, но после си дадох кураж и се изправих, изпружих възможно най-високо глава и преметнах през ръка салфетка, после попитах госпожицата какво ще обича, тя рече, че искала да ме види, а и един малинов гренадин, и аз видях, че си е облякла лятна рокля, рокля, обсипана с божури, цялата открай докрай в плен на божурени лехи, та пламнах и се изчервих и аз като един божур, на туй не бях се и надявал, майната им на моите пари, майната им на моите хилядарки, това тук, това, дето го виждах, беше съвсем, ама съвсем безплатно, и така отидох за поднос с чаши малинов гренадин и когато го донесох, блондинката, както бе оставила плика върху покривката, гледам, от него надничат ония мои две стотачки, а тя така ме погледна, че аз се затресох с все чаши гренадин и предната се плъзна, бавно се наклони и се изсипа върху скута ѝ, мигом дотърча оберкелнерът, след него и шефът, и взеха да се извиня-

ват, шефът ме сграбчи за ухото и ми го усука, а не трябваше да го прави, защото блондинката се развика из целия ресторант: какво си позволявате? А шефът: поля ви и ви съсипа роклята, и сега аз трябва да плащам.. А тя: това не е Ваша грижа, да съм искала нещо от вас, защо срамите човека? А шефът мазно: поля ви роклята..., всички наоколо бяха престанали да се хранят, а тя вика: това не е ваша грижа и аз ви забранявам и ето нà, вижте! И взе чаша гренадин и най-спокойно си го изля върху главата и косите, после и още една чаша, и цялата бе в малинов сок и мехурчета сода, и по същия този начин изля последната чаша малинов гренадин в деколтето си..., и рече: плащам..., и си тръгна, а след нея се понесе дъх на малини и тя излезе с тази рокля от коприна и цялата в божури, сега вече и с кръжачи край нея пчели, а шефът взе плика от масата и вика: догони я, забрави си това тук..., и аз изтичах навън, тя се бе спряла на площада и като панаирджийска сергия с бяла халва бе обкръжена от пчели и оси, но тя не се бранеше и те събираха от нея захарния сок, с който се бе заляла, сякаш че имаше върху себе си още една кожа, като тънък слой, както се нанася върху мебел политура или безцветен лак, и аз не откъсвах очи от роклята ѝ, подадох ѝ двете стотачки, а тя ми ги върна и рече, че вчера съм си ги бил забравил при нея... И добави, довечера да съм отидел в „При Райски“, купила била прекрасен букет от диви макове..., и аз виждах как изсъхва от слънцето малиновият гренадин по косите ѝ, как стават все по-твърди, така се втвърдява бояджийска четка, ако не я сложите в разределител, като разлято пощенско лепило, като емайллак, виждах, роклята ѝ бе така прилепнала по тялото ѝ от сладкия гренадин, че ще трябва да я смъкне от себе си като стар плакат, като стар тапет от стената..., но за мен всичко това бе малко, така бях шашнат, че разговаряше така с мен, че не се страхуваше от мен, че знаеше за мен повече, отколкото знаеха в нашия ресторант, че знаеше за мен май повече и от това, което аз самият знаех за себе си... Същата вечер шефът ми каза, че моята стая в сутерена ще му трябва за перално помещение и че трябва да си пренесе нещата на първия етаж. Може и утре, нали?, викам. Но шефът ме изгледа и аз разбрах, че знае и че трябва да се преместя сега, веднага, и пак ми напомни, че в единатсет трябва да съм в кревата, че е отговорен за мен както пред родителите ми, така и пред обществото, че един такъв пиколо, за да може да работи целия ден, трябва цялата нощ да спи...

За мен най-приятните гости на хотела винаги бяха пътуващите търговци. Не всички, разбира се, защото сред тях имаше и такива, дето търгуваха със стока, която не ставаше за нищо или не се купуваше, търговци на топла вода, както им викаха. Най ми допаднаше един дебел агент, който, като дойде за пръв път, направо хукнах при шефа, та чак го стреснах, какво има, вика. А аз, господин шефе, изтръгнах от себе си, дошъл е някакъв капацитет. Идва шефът да види, и наистина, толкова дебел човек досега не бяхме имали, шефът ме похвали и избра за него стая, в която по-късно той винаги отсядаше, специално легло, под което работникът по поддръжката подпъхна още четири трупчета и го укрепи с две талпи. И този човек прекрасно ни се представи, защото водеше със себе си и някакъв свой служител, който мъкнеше на гърба си нещо тежко, прили-

чаше на хамалин от гара този служител, върху ремъци носеше нещо като тежка пишеща машина. А вечер въпросният агент, като вечеряше, а той вечеряше така, че вземаше менюто, поглеждаше го и като че не можеше нищо да си избере, казваше: значи, без белия дроб с кисел сос, донесете ми всички основни ястия, едно след друго, дояждам ли първото, вече ми носете второто, докато кажа стига. И след като се нахранеше, винаги изяждаше десет обяда, поглеждаше замечтано и казваше, че му се иска да си хапне още нещичко, първия път това бе сто грама унгарски сух салам. Когато шефът му го донесе, търговският пътник взе пълна шепа монети, отвори вратата и ги хвърли на улицата, после, като лапна първите няколко парченца салам, отново, сякаш се бе разгневил, грабна пак пълна шепа дребни и пак ги изхвърли на улицата, и почти сърдит си седна на мястото, а редовните ни посетители се спогледаха, погледнаха после и към шефа, а той какво можеше да стори, освен да стане, да се поклони и да попита, защо прахосвате така тези дребни, простете, че си позволявам да попитам, господине. А агентът рече: защо и аз да не мога да си позволя да пръскам дребни на улицата, след като вие, като собственик на това заведение, хвърляте на вятъра всеки ден десетачки крони..., и шефът се върна на масата и предаде всичко това на постоянните посетители, а тия се развълнуваха още повече, така че шефът се реши и се върна при масата на дебелия и вика, не се сърдете, но тук става дума за моя собственост, вие можете да си пилеете парите както намерите за добре, но какво общо имат с това моите крони... А дебелакът стана и рече, ако позволите, ще ви обясня, но може ли да отида в кухнята? И шефът се поклони и с жест посочи вратата на кухнята, търговският влезе там и го чух да се представя, аз съм представител на фирмата „Ван Беркел“, нарежете ми, моля, сто грама унгарски салам, ако обичате. И жената на шефа нарязва парче салам, претегли го и го подреди в чиния, а ние всички изтръпнахме, че туй ще да е някаква проверка, а търговският плесна с ръце, от ъгъла се надигна неговият служител и вдигна покрития с някакво платче предмет, който приличаше на чакърък, ако търсим някаква прилика, та служителят му влезе в кухнята и постави това чудо на масата, търговският отметна покривалото и се видя красив червен уред, плосък кръгъл лъскав трион, който се завърташе около ос, на края на която имаше ръчка и държач, още и превъртащо се копче..., дебелакът, преливащ от блаженство, се усмихваше на уреда и нареждаше, така значи, най-голямата фирма на света е католическата църква, тя търгува с нещо, което никой още не е виждал, което никой не е пипал, откакто свят светува, никой не се е срещал с него, и това, моля, е нещото, което наричаме Бог, втора след нея е фирмата „Интернационал“, и както виждам, вече разполагате с нейни продукти – имам предвид уреда, въведен по целия свят, така наречената каса, и ако цял ден уместно се възползвате от копчетата ѝ и правилно ги натискате, то вечерта, вместо сам да смятате, въпросната каса ще ви направи дневния баланс, а трета е фирмата, чийто представител се явявам аз, „Ван Беркел“, фирма, произвеждаща везни, с които се тегли по цял свят, на Екватора или на самия Северен полюс, освен това произвеждаме всички видове подобни машини за рязане на меса и салами, а очарованието на този уред е в това, моля...

рече и обели шафетата унгарски салам, която си бе позволил преди това да вземе, кожата сложи върху везните и сега с едната ръка въртеше ръчката, а с другата притискаше парчето салам към въртящия се нож и върху подложката зад него се трупаше купчинка нарязан салам, нарастваща така, като че да бе нарязал целия салам, а всъщност от шафетата много не липсваше..., та, търговският престана да върти и попита: колко мислите, че съм нарязал от салама? И шефът рече: сто и петдесет грама, оберкелнерът рече: сто и десет, а ти, малкият?, попита и мен. И аз казах: осемдесет грама, а шефът ме хвана за ухото, издърпа го и се заизвинява на търговския пътник, тя, майка му, като го кърмела, взела, че го изпуснала, та паднал на главата си, пътникът обаче ме погали по главата и така мило ми се усмихна, и рече: момчето е най-близко до истината, после сложи върху везните нарязания салам и кантарът показва седемдесет грама... всички се спогледахме и наобиколихме тази чудодейна машинка и на всички ни беше ясно, че тази машинка носи печалба, а като се оттеглихме, търговският пътник взе шепа дребни и ги хвърли в сандъчето с въглищата, после плесна с ръце и оня неговият носач донесе още един пакет, под похлупака изглеждаше като огледалото, под което баба ми имаше Дева Мария, а като го разопакова, видяхме везни, от тези, дето ползват в аптеките, езичето им бе тъй мъничко и показваше грамовете само до един килограм, и агентът рече, обърнете внимание, моля, тези везни са дотолкова точни, че като дъхна отгоре им, ще покаже колко тежи дъхът ми..., и той дъхна и наистина, везните трепнаха, после взе от нашия кантар нарязания салам и го сложи върху везните, и те показаха, че саламът е точно шейсет и седем грама и половина... и стана ясно, че нашият кантар ограбва шефа с два грама и половина, а търговският пътник взе да смята на масата, това значи, че..., подбутна изчисленията си и добави: ако продавате за седмица десет кила унгарски салам, тези везни ще ви спестят десет по двайсет и пет грама, тоест почти половин шафета салам, и се подпря върху кокалчетата на стиснатия си юмрук о масата, после претметна крак така, че с върха на обувката докосваше пода, а токът стърчеше във въздуха, търговският пътник се усмихваше победоносно, а шефът рече: всички вълн, ще се спазарим, искам да ми оставите всичко това тук, така както си е, купувам го! Това е, моля, мострата ми, рече търговският и посочи към носача си. Ето, вече седмица обикаляме с всичко това по кърконошките² хижи и почти във всяка прилична хижа продадохме както машина за рязане на салами, така и везни, и двете тези машинки аз означавам като спестители на данъци и то си е точно така! Та този търговски представител, мисля си, ме обичаше, защото някак му припомнях собствената младост, като ме видеше, все ще ме погали и мило ще ми се усмихне, чак се просълзяваше. Понякога поръчваше да му се занесе минерална вода в стаята. Всеки път, като влизах при него, вече бе по пижама, легнал на килима, огромният му корем лежеше до него като някаква бъчва и това ми харесваше, харесваше ми, че изобщо не се срамуваше заради корема си, напротив, носеше го пред себе си като някаква реклама и пореше с

² Кърконоши – най-високата планина в Чехия (върх Снежка, 1602). – Б. р.

него света, тръгнал насреща му. Все ми казваше, седни, синко, и ми се усмихваше, всеки път се чувствах така, сякаш ме погалваше не баща ми, ами майка ми. Веднъж ми вика, знаеш ли, и аз започнах като теб, също толкова малък, във фирмата „Корефф“, галантерия, ах, дете мое, и до днес не мога да забравя шефа си, все ми викаше, всеки приличен търговец има винаги три неща: имот, търговия, складове, като изгубиш склада си, все още ти остава търговията, а ако изгубиш и склада, и търговията си, остава ти поне имотът, а него никой не може да ти вземе, та веднъж ме бе изпратил да донеса някакви гребени, прекрасни костени гребени, осемстотин крони струваха тия гребени, бях ги сложил отзад на колелото си, в две огромни чанти, вземи, вземи си бонбон, вземи, вземи, ето този, вишна в шоколад, та тикам аз колелото нагоре по един баир, на колко си години?, аз викам, на петнайсет, а той кима с глава, взема бонбон, примлясква и продължава, та тикам аз нагоре тия гребени, по едно време ме подминава някаква чифликчийка, и тя на колело, та горе на високото, в гората, се спря, и като стигнах до нея с колелото, заби поглед в мене, така ме гледаше, че сведох очи, тя ме помилва по главата и вика: ела да видим узрели ли са малините. И аз оставих колелото с гребените в канавката, а тя подпря дамското си колело върху моето, хвана ме за ръка и още зад първия храст ме повали на земята и ме разкопча, и дорде се усетя, вече беше отгоре ми, и сякаш ме беше затрупала с тялото си, така за пръв път бях с жена, с тая чифликчийка, по едно време се сетих за колелото и гребените на него, та като хукнах, колелото ѝ лежеше върху моето, по онуй време дамските велосипеди имаха на задното си колело мрежичка, такава една шарена, като дантелено покривало, каквото слагаха на конете върху главата и шията, и аз напипах гребените, там си бяха, та си отдъгнах, а чифликчийката, като довтаса и ме видя, че не мога да измъкна педала на моето колело от тия нейни ресни, ми вика, това е знамение, не бива още да се разделяме, а мен ме бе страх, я си вземи още един бонбон, този е с нуга.. та откарахме колелата в горичката и чифликчийката пак ми смъкна панталона, е, тогава бях млад, не ме гледай сега, и пак лежах отгоре ѝ така, както бяхме оставили колелата в храсталака, тя положи нейното на земята, а аз моето върху нейното, и така се любихме, като нашите две колелета, и бе прекрасно, та запомни, синко, животът, стига малко само да ти провърви, животът е прекрасен, ех... тъй прекрасен..., е, хайде, върви да спиш, че сутринта сигурно трябва да ставаш рано, нали? И той надигна бутилката и цялата я изля в гърлото си, чувах как водата се плиска в корема му като дъждовна вода от улук в някакъв съд под него, като се обърна после на една страна, съвсем ясно се чу как водата се пресипа, та да се изравни нивото ѝ.. Не обичах пътуващите търговци на храни и маргарини, носеха си храна и си ядяха в стаите, някои даже си носеха и спиртници и си готвеха картофена супа, а обелките от картофите хвърляха под леглото, на всичко отгоре искаха да им лъскаме и обувките безплатно, а като си тръгваха, като бакшиш ми даваха по някоя рекламна значка, а аз в замяна трябваше да им отнеса до колата и сандъчето с мая, защото мъкнеха със себе си и мая, купена по цени на едро от фирмата, която представяха, та да я продадат, ако могат, по пътя. Някои търговци идваха с толкоз багаж

сякаш са взели със себе си всичката стока, дето се канят да продадат за една седмица, ама имаше и такива, дето не носеха почти нищо. Иди, че разбери, като дойдеше такъв един пътуващ търговец без куфари, с какво, аджеба, търгува? И всеки път ще е нещо, дето ще ме изненада, да речем, един приемаше поръчки за амбалажна хартия и книжни кесии, мострите му си бяха у него, пъхнати зад кърпичката в горното джобче на сакото му, друг пък носеше само една чанта, пълна с йо-йо и пумпали, мъкнеше я със себе си навсякъде, в джоба си държеше само кочан заявки, така вървеше през града и си играеше ту с едната, ту с другата играчка, така влизаше и в някой дюкян, като продължаваше да си играе, а търговецът на играчки и кинкалория зарязваше другите търговски представители на дребни стоки и клиентите си, като сомнамбул тръгваше насреща му с протегнати ръце към едната или другата играчка, трябваше да мине поне един сезон, та да се насити народът на тия пущини, и тутакси: Колко дузини по дузина можете да ми доставите? И търговският представител скланя за двайсет дузини, след дълги кандърми добавя после още няколко дузина, един друг сезон на мода бяха мъхести гумени топки, и пак един такъв търговски пътник подхвърляше във влака и на улицата, после и в магазина една такава топка, и търговецът като хипнотизиран тръгва насреща му и гледа ту нагоре, ту надолу как топката полита към тавана и после сама се връща в ръката и пак нагоре, и пак надолу, и пак, и пак, колко дузини по дузина от тях можете да ми доставите? Не обичах тия сезонни търговски пътници, не ги обичаше и оберкелнерът, бяха такива едни ръбове, истински търговци на топла вода, бяха ни ясни още като влезеха в заведението, що за стока са – най-добре, ако имаше начин, да се наплюскат, да не платят и да изчезнат през прозореца, впрочем и това ни се беше случвало на няколко пъти..., най-милият от всички агенти, дето отсядаха при нас, обаче беше Гуменият крал, тоя, дето снабдяваше дрогериите с различни гумени асортименти, представител на фирмата „Примерос“, който всеки пък, като пристигнеше, все предлагаше нещо ново, затуй и постоянните ни посетители все го канеха на масата си, щото всеки път се стигаше до нещо неприятно за някого от тях, затова пък твърде весело за останалите, тоя представител раздаваше разни презервативи какви ли не по форма и цвят, и аз, който по онуй време все още бях пиколо, не спирах да се дивя, затова и не можех да понасям постоянните ни гости, щото на улицата се държаха едва ли не като аристократи, а край масата се заиграваха като същински котета, понякога чак като маймунки, толкова безсрамни и смешни, така че всеки път, пристигнеше ли Гуменият крал, все успяваше някак незабелязано да мушне някому в чинията нещичко от стоката си, да речем под някоя кнедла, и като обърне гостът въпросната кнедла, другите се спукваха от смях, щото най-късно до месец същото щеше да се случи и на тях, изобщо обичаха да си правят разни номера, например господин Живностек, тоя, дето имаше фабрика за изкуствени зъби, все гледаше да пусне някому в бирата я изкуствен зъб, я цяло изкуствено чене, а веднъж сам едва не се задави, като изпи собствените си зъби, които бе сложил в кафето на съседа си, ама она бе успял да размени чашите и господин Живностек направо щеше да се задуши, ако не беше ветеринарният да го

фрасне яко по гърба, та зъбите му изхвърчаха и паднаха под масата, а господин Живностек, като си мислеше, че това са зъби от фабриката, ги потроши с крак и чак после се усети, че това са собствените му зъби, правени по мярка, туй пък разсмя зъботехника Шлосар, който от своя страна обичаше да получава спешни поръчки, щото от тях се печели най-добре, по същите причини той обичаше и сезона за лов на зайци и фазани, щото вечер, като свършеше стрелбата, ловджийската дружинка така се натряскваше, че мнозина от ловците си повръщаха зъбите и ги изпонатрошаваха, та на господин Шлосар му се отваряше работа по цели дни и цели нощи да им оправя зъбите, та белким жените им не разберат или просто да се потули някак работата пред семейството за някой друг ден...А Гуменият крал носеше и разни други неща със себе си, веднъж донесе някакъв „утешител на вдовици“, тъй му викаха, аз така и не разбрах що за джаджа бе това, щото беше в калъф, нещо като калъф на кларнет, всички само надигаха капака, тоя ми ти „утешител на вдовици“ обиколи цялата маса, всички избухваха в смях, бързо го затваряха и го подаваха на съседа си, и аз, макар през цялото време да носех бира, така и не узнах що за утеха носеше той на нашите вдовици, веднъж пък Гуменият крал донесе някаква надуваема кукла, компанията бе седнала в кухнята, беше през зимата, през лятото сядаха в билиардната зала или до прозореца, отделен със завеса, та Гуменият крал за тая кукла нещо приказваше и обясняваше и всички се съдираха от смях, а на мен изобщо не ми бе смешно, куклата мина през ръцете на всички, в момента когато попаднеше обаче в неговите ръце, всеки се изчервяваше и бързаше да я подаде на седналия до него, а Гуменият крал поучаваше като в училище: „Най-новата ни стока, господа, сексуален обект за креватна гимнастика, гумена кукла, наречена Примавера, с Примавера можете да си правите каквото си пожелаете, направо като жива, нали?, на ръст е като зряло девойче, възбуждаща, подобаваща и топла, красива и изпълнена със секс, милиони мъже очакват гумената Примавера, за да я надуют със собствената си уста. Тази сътворена от вашия дъх жена дарява на мъжете нова вяра в себе си, с нова потенция и ерекция, и не само ерекция, но и брилянтно задоволство. Примавера, господа, е от специална гума, а между краката ѝ е кралицата на гумите, микропореста гума, с отвор, снабден с всички нужни издатинки и вдлъбнатинки, каквито една жена трябва да има. С батерия се задвижва малък вибратор, който извършва нежни, възбуждащи движения, като съвсем естествени за женския полов орган, и така всеки, както си пожелаете и когато си пожелаете, може да стигне до своята кулминация, така всеки мъж е господар на положението. И за да не се налага да чистите този женски орган, можете да използвате презерватив „Примерос“, моля, а за да не се претъркате, ето ви и една туба глицеринов крем...“, и всеки път, след като гостът с последни сили надуеше гумената Примавера и я връчеше на съседа си, Гуменият крал измъкваше запушалката и куклата отново се сгърчваше и така всеки отново трябваше да я надуе пак със собствен дъх, за всеки тя нарастваше в собствените му ръце от въздуха на собствените му бели дробове, а всички други ръкопляскаха и се смееха, и нямаха търпение да дочакат реда си, и в кухнята беше весело, а касиерката се вър-

теше и премяташе крак връз крак, беше неспокойна, като че всеки път да надуваха и изпускаха нея самата, и така се заиграваха чак до полунощ... Разбира се, сред търговските пътници се появи по-късно и един друг с подобен артикул и това бе нещо още по-красиво, още по-практично, беше представител на някаква шивашка фирма от Пардубице, нашият оберкелнер, който все нямаше време за нищо, успя да се добере до него чрез военните, чрез един подполковник, когото обслужваше, та той му препоръча въпросния представител, който отседна при нас два пъти в годината, аз видях всичко това, но така и не можах никак да свържа нещата, представителят измери най-напред панталоните на оберкелнера, а после го остави така само по бяла риза и жилетка, на гърдите, на гърба и около кръста и около врата му сложи едни такива ленти от пергаментова хартия и върху самите ленти записваше мерките и кроеше направо върху тялото му, сякаш му шиеше фрак от тия ленти, плат обаче нямаше никакъв, после представителят номерира лентите и старателно ги сгъна и прибра в един плик, залепи го и написа върху него рождената дата на нашия оберкелнер, естествено, и името и фамилията му, поиска предплата и каза, че отгук нататък да няма грижа за нищо, да чака само пратката с фрака, няма нужна от никаква проба, всъщност той затова и прие именно тази фирма да му ушие фрак, защото нашият оберкелнер наистина нямаше време за нищо, после чух и това, за което нямах кураж сам да попитам, какво всъщност ще стане по-нататък? Та представителят сам ни каза, подреждаше банкнотите от предплата в голям натъпкан портфейл и тихо разправяше, да знаете, значи, това е революция, която измисли моят шеф за нашата република, може и за Европа, за целия свят – че офицери, артисти и такива като вас, господин оберкелнер, които не разполагат с много време, аз им вземам спокойно мерките, изпращам ги в шивачницата, там с тези ленти облепват един такъв шивашки манекен, всъщност нещо като гумен чувал, който бавно се надува, докато изпълни всичките тия слепени ленти, които бързо се втвърдяват, шото са лепени с бързосъхнещо лепило, после, като се махнат лентите, към тавана на стаята се възнася вашият торс, напопан завинаги, връзва му се връвчица, както връзват на децата в родилния дом, та да не ги объркат, или както в моргата на големите пражки болници се слага табелка на дебелия пръст на трупа, за да не стане грешка, та като му дойде времето, смъква се долу и по тази пълна с въздух фигура се правят пробите на дрехата, униформата, фрака, според поръчката, после се шие, пак се прави проба и пак се шие, така до три проби, пори се и пак се шие, и всичко това без нито една проба на живо, все с надутия заместител на клиента, толкова, колкото е нужно, докато дрешката стане като излята и смело може да се изпрати препоръчано и с наложен платеж и всекиму стои елегантно, докато не вземе да напълнее или отслабне, и тогава пак е достатъчен един наш представител да дойде и да измери кой с колко е напълнял или отслабнал, всичко това по съответните места на фигурата се намалява или увеличава според възникналата нужда, дрехата се поправя или пък се ушива нов фрак или ново пардесю... Всичко това ме накара така да се размечтая, че твърдо реших един ден, като изкарам изпитите за сервитьор, също да си поръчам такъв нов фрак

при тая фирма, за да мога и аз с моя торс да се възнасям към тавана на фирмата, която сигурно е единствена в света, защото такава нещо може да измисли само наш човек..., често после сънувах как не моят торс, а аз самият се възнасям към тавана на пардубицката шивашка фирма, понякога имах чувството, че се възнасям и към тавана на нашия ресторант „При Златния град Прага“. Веднъж, някъде към полунощ, носех минерална вода на представителя на фирма „Беркел“, този, дето ни снабди с онези почти медицински везни и онази машина, режеща на тънко унгарския салам, и без да почукам, влязох, гледам представителя по пижама, клекнал на килима, както винаги, след като се нахранеше, той се прибираше в стаята си и там се преобличаше в пижама, та беше клекнал и аз си помислих, че реди пасианс или си хвърля карти, а той се усмихваше блажен, цял сияещ от щастие като малко дете, и по целия килим редеше една до друга банкноти от по сто крони, и макар да бе преполовил килима, все още имаше какво да слага, защото измъкна от чантата си още една пачка банкноти и продължи внимателно да ги подрежда в редичка, и то така точно, сякаш си бе начертал предварително върху килима правоъгълничета и като свърши реда, а редовете му бяха безупречни като килийки в пита мед, погледна блажен към стотачките, дори плесна с дебелите си ръчички, после погали с тях лицето си, грейнало в детска възхита, и така, обхванал с длани лицето си, се наслаждаваше на банкнотите, после продължи да нарежда банкноти, но вече и върху пода, и ако някоя от банкнотите беше сложена обратно или наопаки, обръщаше я, за да може всички да са еднакви, а аз стоях и не смеех да се изкашлям, нито пък да си тръгна, тези пари бяха цяло състояние, като фаянсови плочки еднакви, и най-вече онзи огромен възторг и тази тиха радост отваряха и пред мен перспективи, защото и аз изпитвах подобна радост от парите, за толкова нещо не бях се сетил, но пък веднага ми изникна пред очите сцена, как всички пари, които изкарвам, ще събирам не по стотачки, а по банкноти от двайсет крони, и тия двайсетачки ей така ще си ги подреждам, изпитах огромна наслада, като гледах този дебел, вдетинен мъж в раирана пижама, и вече знаех и виждах, че това ще бъде и моя цел завбъдеше, един ден също така да се затворя в стаята си или да забравя да заключа и въпреки това да подреждам по пода олицетворението на своята мощ, на своите способности, фигури, които носят истинска радост... Веднъж по същия начин ей така изненадах и поета Тонда, господин Йодъл, живееше в нашия хотел и добре, че и рисуваше, та шефът, за това, което дължеше, винаги му прибираше по някоя картина, беше издал в нашето градче стихосбирка, *Животът на Исус Христос*, така я бе нарекъл, е, издадена със собствени средства в тираж, който той целия си донесе в стаята, и там, върху пода, почна да подрежда книжките една до друга, книжка до книжка, като през цялото време ту си събличаше, ту си обличаше палтото, толкова бе въодушевен от своя Исус Христос, покрил бе цялата стая с тези бели книжлета и пак му оставаха, та продължи и на коридора, почти чак до стълбището наслага тия свои брошурки и пак си събличаше палтото и само след миг отново го обличаше, зависи, като се потеше, го намяташе само връз раменете, стане ли му студено пък, пъхаше си и ръцете в ръка-

вите, за да му стане след малко отново горещо, та да побърза да го съблече пак туй палто, а от ушите му постоянно падаха тампоните му памук, които той ту си слагаше, ту си вадеше според това, дали иска да чува света край себе си, или да не го чува, какво можеше да се очаква от поет, който прокламираше завръщане към живот в колибите, а и нищо друго не рисуваше, все дървени къщурки някъде от Подкърконошието, а и за нищо друго не говореше, все за това, че задачата на поета като творец била да дири новия човек, нашите гости обаче не го обичаха, или всъщност обичаха го, но все му скрояваха по някой номер, впрочем тоя поет не само че се събличаше в ресторанта и пак се обличаше, ами също си събуваше и обуваше и обувките – в зависимост от това, какво бе променящото му се през пет минути настроение в търсене на новия човек, та според туй си събуваше или обуваше галошите, та значи гостите, като си събуеше галошите, му наливаха в тях кафе или бира, всички гледаха, вилиците се разминаваха с устите им, с крайчеца на окото си, докато се хранеха, наблюдаваха как поетът се обува и от галошите му потича кафе или бира и той се развикваше и огласяше целия ресторант: „Потомство тъпо, зло и престъпно... колиби за вас...“, и се разплакваше със сълзи, но не от злоба, а от щастие, защото налятата в галошите му бира той приемаше като внимание, че нещо означава в този град и че макар да не му оказват почит, поне го приемат като себравен млад мъж..., най-неприятно беше, като му заковаха с пирони галошите, поетът ги нахлузи и като понечи да се върне на масата, естествено не успя, едва не се претрепа, на няколко пъти се плюсна по ръце, така здраво бяха заковани галошите му, и пак ругаеше гостите, потомство тъпо, зло и престъпно, и тутакси пак им прощаваше и им предлагаше своя рисунка или стихосбирката си, за която веднага искаше да се плати, нали и той трябваше да живее от нещо..., всъщност, той не бе лош човек, напротив, извисяваше се над целия град, аз често го сънувах като ангела над дрогерията „При белия ангел“, така висеше над града поетът и махаше с криле, а той наистина имаше криле, аз ги бях видял и не смеех да попитам за тях господин свещеника, бях видял, така, както се събличаше и обличаше и свеждаше красивото си лице над четвъртинката отрязан лист, обичаше да пише стиховете си на нашите маси, виждах само, че профилът му бе като на серафим, обърнеше ли се в профил, виждах как над главата му се възнеся ореол, съвсем обикновен кръг, някакво виолетово пламъче, както свети пламъкът на газения котлон марка „Примус“, като че главата му изпускаше газ и над нея сияеше онзи светещ кръг, с който светят лампите в дюкяните... а като крачеше по площада, никой друг не умее да носи чадъра си така, както този наш гост, никой не можеше да носи така небрежно праметнат през рамото шлифера си, единствен този поет, и никой не умееше да носи така мека шапка като този артист, въпреки че от ушите му стърчаха бели валма памук, макар и – докато пресече площада – поне пет пъти да събличаше и пак да обличаше шлифера си и десет пъти да си сваляше шапката и пак да я слагаше на главата си, като да поздравяваше някого... а той впрочем никога никого не поздравяваше, правеше само дълбок поклон на жените от пазара, на търговките, те му бяха слабост, та докато търсеше човека на новото време и

навън бе влажно и студено или пък валеше, винаги поръчваше по паничка шкембе чорба и едно хлебче и сам отнасяше това на премръзналите жени и докато пресичаше площада, то не бе просто така, че носи някаква си супа, не, той в тая паничка, поне аз така го виждах, на тези жени, на всяка една поотделно, носеше сърцето си, човешко сърце в паничка шкембе чорба или направо сърцето си, накълцано и сготвено на яхния, и го носеше като свещеник дарохранителница или евхаристия при последно миропомазване, така носеше поетът паничка след паничка и се просълзяваше от умиление над самия себе си, колко е добър и как, макар и на вересия при нас, все пак е купил на тези старици чорба, но не за да се стоплят, а да знаят, че той, Тонда Йодъл, мисли за тях, че живее чрез тях, че ги отъждествява със самия себе си, че ги възприема за съставна част на своя светоглед, а собствената си постъпка, като действена любов към ближния, тук и сега, не след смъртта..., та тогава и той бе разположил по пода новата си книга, чак до коридора, и чистачката, като носела кофа с вода от тоалетната, шляпала направо по белите корици на неговия *Исус Христос*, но Тонда не ѝ се развикал, потомство тъпо, зло и престъпно, остави следите от стъпките ѝ, както си бяха, и върху всяка една почти мъжка подметка се подписа, а после продаваше *Исус*, а с тези отпечатащи и подпис вече не за десет, а за дванайсет крони.... но тъй като книгата бе издадена със собствени средства, екземплярите бяха едва двеста, а Йодъл имаше уговорка, че в Прага ще издаде книгата му в тираж десет хиляди и католическото издателство, така че по цели дни изчисляваше, събличаше си палтото и пак го обличаше, на три пъти и пада, като му бяха заковали събутите галоши, това го бях забравил! Освен това на всеки пет минути изсипваше в устата си и някакви лекарства, та бе постоянно поръсен с тези прахове като някакъв мелничар, като да се бе скъсал чувал с брашно, гърдите и коленете на черния му костюм бяха целите побелели, пиеше и някакво лекарство, „Неурастенин“, направо от шишето, та около устата му се бе образувал такъв един жълт пръстен, сякаш бе дъвкал тютюн... та значи пиеше и се тъпчеше с тия илачи, които всъщност бяха причина на всеки пет минути да му става тъй горещо, че чак да се изпотява, а после пък да му е студено и чак да го втриса така, че и масата да се тресе с него, та значи, майстор дърводелецът измери колко метра е покрил *Животът на Исус* в стаята и в коридора, а Тонда после изчисли, че тиражът от десет хиляди, като се издаде, ще са толкова много книги, че ако се наредят по земята, ще стигнат за пътна настилка от Часлав до Хержманов Мнестец, че това ще е площ, която ще покрие градския площад и прилежащите улици от историческата част на нашето градче, че ако се наредят една подир друга, стихосбирките биха могли да представляват означение от прекъснатата осова линия на шосето от Часлав чак до Иглава, и аз се побърках с тия негови книги, та взех да ходя из нашето градче само по настилка от неговите книги и знаех, че трябва да е прекрасно усещането на всяка плочка да виждаш отпечатано името си и десет пъти по хиляда *Животът на Исус Христос*, за който обаче Тонда не се бе издължил, та дойде госпожа Кадава, собственичката на печатницата, и му прибра *Животът на Исус Христос*, двама слуги ги отнесоха в един кош за пране и госпожа

Кадава рече, всъщност изкрещя, *Исус Христос* е при мен в печатницата и срещу осем крони винаги мога да ви продам един *Исус Христос*..., а Тонда си съблече палтото, гаврътна си от шишето „Неурастенин“ и загърмя, и затрещя, потомство тъпо, зло и престъпно...

И така, изкашлях се аз, но господин Валден си лежеше на пода край килима, целият като шампован със стотачки, пълен със зелени банкноти... Господин Валден рееше поглед по това поле, лежеше в цял ръст, подпрян върху дебелия си ръка като върху възглавница..., аз излязох и извиках, после почуках, господин Валден попита: Кой е, отвърщам: аз, пиколото, нося ви минералната вода... Влез, рече, и аз влязох, господин Валден продължаваше да си лежи на една страна, подпрял с длан глава, косата му бе къдрава и намазана така обилно с брилянтин, та чак блестеше, почти като брилянтите по другата му ръка, и пак широко се усмихваше, и вика, подай ми една и клекни! И аз извадих от джоба отварачката за вино и газирани напитки и минералната вода тихо зашумя. Господинът отпиваше и в паузите сочеше към банкнотите и говореше тихо и ласкаво като минералната вода, зная, ти преди малко беше тук, оставих те да им се налюбуваш..., запомни, парите ще ти отворят път към целия свят, така казваше старият Корейф, при когото се учих на занаят, това, дето го виждаш тук върху килима, съм го изкарал за една седмица, продадох десет везни..., а това тук са моите комисиони, виждал ли си нещо по-прекрасно? Като се прибера у дома, ей така из целия апартамент разстилам всичко, с жената ги разстиламе по всички маси и по пода, купувам си салам, нарязвам си го на малки кубчета и цяла вечер си го ям, нищичко не оставям за другия ден, щото и без туй през нощта ще се събудя и ще си доизям салама, страшно обичам салам, цяла шафета, някой път ще ти разкажа, като дойда следващия път..., и господин Валден стана, погали ме, задържа ръка под брадичката ми, впери поглед в очите ми и ми вика: ти далеч ще стигнеш, запомни това, носиш го в себе си, знаеш ли? Само да знаеш как да го подхванеш... И как, възкликнах. А той: видях те да продаваш кренвирши на гарата, аз съм един от тия, дето ти бе дал двайсет крони, а ти тъй дълго ми връщаше рестото, че влакът потегли и замина... после, рече господин Валден и отвори прозореца, извади шепа дребни от джоба си и ги хвърли на безлюдния площад, изчака малко с поставен ръст пред устата си, за да чуя как монетите издрънчаха и се затъркаляха по паважа..., и добави: трябва да умееш да хвърляш дребните през прозореца така, че да може през вратата при теб да дойдат после стотачките, разбираш ли? И излезе вън, и стана течение, и всички стотачки като по команда се надигнаха, заподскачаха, оживяха и като есенни листа се струпаха в ъгъла на стаята. Та аз гледах господин Валден, така гледах винаги всеки търговски пътник, като се наситех да ги гледам, все ми минаваше през ума какво ли е аджеба бельото им, какви ли са ризите им? И винаги си представях, че долните им гащи са мръсни, някой и доста жълти между крачолите, че ризите им са всички с мръсни яки, а чорапите им спечени от носене, и че ако не бяха отседнали при нас, сигурно и чорапите, и гащите, и ризите щяха да изхвърлят през прозореца, така ги изхвърляха в Карлови бани, където три години ме гледа баба ми, държеше стая в една от старите мелници, такава

една мъничка стаичка, в която слънце не влизаше, пък и нямаше как да влезе, защото гледаше на север, а и беше съвсем до воденичното колело, което бе толкова голямо, че от първия етаж се потапяше във водата, а инак стигаше до третия, баба ми ме бе взела да ме гледа, майка ми ме родила като мома, така че ме дала на майка си, сиреч на тази ми баба, та баба ми живееше точно до тези Карлови бани, това, че бе успяла да наеме тази стаичка във воденицата, тя смяташе за свой най-голям късмет в живота, за туй се била молила непрестанно и Господ чул молбите ѝ, и ѝ дал тази стаичка в непосредствена близост с баните, защото всеки четвъртък и всеки петък в тези бани идваха да се къпят пътуващи търговци и хора без постоянно местожителство, така че баба ми от десет сутринта бе в бойна готовност, после и аз се радвах на тези четвъртъци и петъци, пък и на всички други дни, но тогава не изхвърчаше така начесто бельо от прозорците на тоалетните, и ние гледахме от прозореца и без да има предвид нашия прозорец, мине време, някой от търговците изхвърляше мръсни долни гащи, те застиваха за миг в полета си, да ни се покажат, и после падаха надолу, някои падаха във водата, баба ми се надвесваше и ги измъкваше с кука, трябваше да държа баба за краката, та да не цамбурне в дълбокото, или пък изхвърлените ризи изведнъж разпъваха ръце като регулировчик на кръстовище или като Исус Христос, така увисваха за миг във въздуха като разпятие, за да полетят стремглаво после надолу и паднат върху наплата и обръчите на воденичното колело, а колелото си се върти и всеки път бяха големи емоции, или както дойде, ризата си остава върху колелото, докато завъртането не изнесе върху рамената му ризата или гащите до бабиния прозорец, тогава трябваше само да се протегне ръка и да се вземе ризата или да се измъкне с кука такава риза от оста на колелото, където се бе усукала и въртенето не можеше да я изнесе нагоре, баба обаче и на това бе намерила цаката, измъкваше я с кука през прозореца на кухнята и всичко веднага се накисваше в дървеното корито, а вечер изпираше мръсните гащи и ризи, след тях и чорапите в същата сапунка и лисваше обратно водата направо в течащите под лопатките на воденичното колело води. После вечер беше толкова красиво, когато най-ненадейно от прозореца на тоалетната на Карлови бани излитаха я гащи, я бяла риза на тъмния фон на бездните на воденицата и в нашия прозорец за миг грейваше бяла риза или бели гащи, а баба ми с куката успяваше да ги улови още в полет, преди да паднат долу в тъмното върху мокрите и лъскави обръчи, понякога вечер или нощем, когато от дълбините под нас се понасяше нагоре въздушно течение с пръски вода, и тази вода и този дъжд шибаха баба ми през лицето така, че понякога за някоя риза тя направо трябваше да се пребори с това течение, и въпреки всичко баба се радваше на всеки ден, особено на четвъртъците и петъците, когато търговските пътници си сменяха ризите и чорапите, и тъй като печелеха достатъчно добре, можеха да си позволят нови чорапи и нови гащи, и ризи, а старите да изхвърлят през прозореца на Карлови бани, където долу вече ги дебнеше баба ми с кука в ръце, после изпираше тия долни дрехи, закръпваше ги, ако се налагаше, и ги прибираше в скрина, после ги разнасяше по строежите и ги продаваше на зидари и общи работници, и така

скромно, но достатъчно добре си живееше, че и на мен можеше да ми купува питки и мляко за кафето..., това са били навярно най-щастливите ми години, и до днес виждам как нощем баба ми чака на гюзме пред отворения прозорец, а на есен и през зимата туй съвсем не бе шега работа, и аз все още виждам как изхвърлената риза се понася от течението нагоре, пред прозореца ни за миг се спира, разперва ръце, а баба ми със светкавичен замах я придърпва към себе си, защото иначе само след миг тази риза ще се понесе стремглаво, като простреляна бяла птица, надолу към бучащите черни води, за да може после, като разпната върху воденичното колело мъченица, бавно да се появи отново, но вече без човешкото тяло, да се възнесе по мократа окръжност и след като изчезне от прозорците на третия етаж, където за щастие се намираха мелничните помещения, а не хора като нас, щото иначе щеше да трябва да водим война за тия ризи и дълги долни гащи, просто да се изчака отново по същата крива да се върне обратно, спускайки се надолу, а ако се изплъзнеше, падаше в бушуващите черни води и сетне, разкъсана вече на парцали, се понасяше под черните мостчета нанякъде далеч от воденицата... Стига ли ви толкоз? С това за днес свършвам.

Превод от чешки: **Васил Самоковлиев**

Сцена от филма *Служих на английския крал* (2006)
В главната роля българският актьор Иван Бърнев